

УДК 658.7

В. В. Косенко,

к.держ.упр., доц., доцент кафедри економічної політики та менеджменту ХарРІ НАДУ;

Л. М. Мілаш,

к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту ХТЕІ КНТЕУ,

м. Харків

ЛОГІСТИЧНА ПІДТРИМКА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проаналізовано існуючі напрями логістичного забезпечення інноваційних процесів на підприємствах, а також рівень їх інноваційної діяльності. Запропоновано способи підвищення якості логістичного сервісу. Доведено необхідність застосування інноваційних впроваджень в логістичну діяльність. Наведено останні нововведення в управлінні матеріальними потоками.

Ключові слова: логістика, інновації, логістичні інновації, логістична підтримка, інноваційна діяльність.

Постановка проблеми Глобалізаційні процеси торкаються всіх сфер життєдіяльності людини. Вони мають особливі прояви у сфері знань та інновацій. Глобалізація сприяє поширенню цих знань і досвіду у світовому масштабі. На локальному рівні вона дає можливість розширити розробку інновацій. Також, вона сприяє розвитку науково-технічних зв'язків і міжнародному співробітництву. Все це можна вважати позитивними наслідками глобалізаційних процесів, але є й негативні. Внаслідок транснаціоналізації, підтримка окремих секторів набуває протиріч, пов'язаних із суб'єктністю діяльності. Глобалізація сприяє не тільки припливу, але й відтоку нових знань та ресурсів. Це робить державну політику неефективною і вимагає додаткових змін у державній інвестиційно-інноваційній політиці [1].

У сучасних умовах господарювання вітчизняних підприємств для підвищення ефективності їх діяльності актуальним є перехід до інноваційної моделі розвитку економіки. Для цього необхідно організувати і здійснити процеси пошуку, підготовки та реалізації нововведень, які нададуть підприємству можливість підвищити ефективність його закупівельної, виробничої та збутової діяльності. Але основною умовою є принципова зміна способу його управлінської діяльності.

Сучасний ринок потребує все нових і нових підходів задоволення потреб споживачів, та використання ефективно матеріальних та часових ресурсів. Також за допомогою нововведень підприємство має можливість заповнити вільну нішу та розширити свій ринок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі переважно аналізується світовий досвід застосування логістичних підходів у господарській діяльності. На увагу заслуговують праці зарубіжних учених-економістів Д. Дж. Бауерсокса, Д. Вордлоу, Д. Вуда, Дж. Джонсона, Д. Дж. Клоса, М. Ліндерса, Х. Фірона, Д. Стока, Д. Ламберта, Б. Анікіна, А. Гаджинського, Л. Міротіна, Ю. Неруша, В. Сергєєва, Д. Стаханова, А. Харісона та ін.

Проблеми логістичного забезпечення інноваційної діяльності та його окремі аспекти перебувають у центрі уваги досліджень таких українських учених, як: Х. М. Беспалюк [2], С. В. Гармаш [3], Є. В. Крикавський [4], Т. В. Наконечна [4], О. Є. Кузьмін [5], Р. А. Патора [6], Н. І. Чухрай [6, 7] та ін. Праці цих та інших вітчизняних та закордонних учених є важливою науковою базою для детального аналізу стану інноваційного розвитку України, але деякі аспекти залишаються недослідженими та потребують більш детального аналізу.

Метою статті є дослідження особливостей сучасного рівня логістичної підтримки, виявлення проблем інноваційної діяльності підприємств та розроблення рекомендацій щодо здійснення ефективної логістичної підтримки інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах жорсткої конкуренції підприємств не лише на зовнішніх, а й на внутрішніх ринках використовують інновації, що є необхідною умовою підвищення якості і конкурентоспроможності продукції.

Особливо важливого значення для підвищення конкурентоспроможності національної економіки, її сталого збалансованого зростання набуває державна політика, що стимулює інноваційну діяльність економічних агентів завдяки ефективному використанню внутрішніх і зовнішніх джерел розвитку [8].

Сьогодні вже ні в кого не виникає сумнівів у необхідності інноваційних перетворень вітчизняної економіки. Разом з тим важливим є розуміння того, що в контексті сучасних кризових явищ особливо гостро постає необхідність пошуку резервів оптимізації витрат та часу, відведених на інноваційні процеси. Логістика, яка зорієнтована на мислення категоріями витрат та ефективності, акцентує увагу на важливих аспектах інноваційної діяльності. Реалізація нових вимог, які ставляться перед підприємствами, змушує їх до пошуку і створення нових стратегій діяльності, які збільшують гнучкість і уможливають виживання в суперництві з конкурентами.

На думку Логістичної Асоціації і консалтингової компанії Arthur D. Little, сучасні тенденції розвитку інновацій в логістиці спрямовані на:

- перехід відповідальності за впровадження інновацій від лінійних менеджерів до топ-менеджерів;
- перенесення пріоритетів з оптимізації логістичних витрат на формування доданої вартості та клієнтозоровані інновації;
- використання адаптивних і гнучких логістичних систем і ланцюгів постачань;
- усвідомлення того, що клієнти і учасники ланцюгів постачань є основними «замовниками», які спонукають компанії до впровадження інновацій;
- глибоке дослідження ринку та застосування підходів і методів проектного менеджменту;
- залучення клієнтів і учасників ланцюгів постачань на більш ранніх стадіях розробки інновацій [9].

Орієнтація на ринкові ніші і «на клієнта», багатобічність і глобалізація дій, зниження порогів рентабельності, базування на можливостях, а не на життєвому циклі товару, реактивність, «згладжування» організаційних структур і делегування повноважень вниз, комп'ютерна інтеграція і гнучка автоматизація – це напрями реалізації сучасної стратегії підвищення гнучкості логістичних систем у контексті інноваційних перетворень економіки [7].

Інновації в логістичній діяльності широко використовуються у різноманітних галузях. Для запобігання випадків простою в пробці досвідчені транспортні компанії вдаються до допомоги сучасної техніки, оснащуючись спеціальним обладнанням для постійного відстеження стану вуличного руху в будь-якій частині міста і використовуючи для цього різні методи. Застосовується не тільки GPS-навігація, хоча вона дуже допомагає у складанні дублюючих маршрутів перевезення. Використовуються будь-які доступні засоби зв'язку, щоб уже під час перевезення коригувати маршрут. Безперервне відстеження ситуації на дорогах дозволяє їм набагато швидше доставляти вантажі, дотримуючись обумовлені терміни перевезення, в той час як приватний перевізник або дрібна компанія простоюють в пробках, втрачаючи дорогоцінний час. Кожне підприємство прагне скоротити витрати, зокрема на корисну площу, але збільшити обсяг продукції, що зберігається [10].

Упродовж тривалого часу Україна відставала як технологічно, так і у сфері організації логістичних процесів, але зростання виробничого потенціалу та попиту на новітні технології привело до необхідності застосування прогресивних методів як у створенні товарів, так і в логістичному забезпеченні їх розповсюдження.

На жаль, Україна за Глобальним інноваційним індексом знаходиться на завершальних позиціях рейтингу серед країн Європи. Це пов'язано передусім з такими проблемами [11]:

1. Низький рівень доходів як населення, так і виробничих підприємств. Усе це знижує рівень попиту на інноваційні товари. Якщо є вибір між дорогою інноваційною технологією, яка зможе приносити дохід лише через декілька років, але потребує значних інвестицій на її вивчення, винаходження або придбання чи реально працюючою застарілою та неефективною технологією, то виробник з низьким рівнем прибутку буде змушений обрати другий варіант через відсутність у нього необхідних фінансових та кадрових ресурсів.

2. Існують і докорінні інфраструктурні проблеми, аналіз яких можна перенести й на сферу надання логістичних послуг. Це виявляється як у

відсталих способах транспортування, так і в зосередженні капіталу в технічно застарілих і консервативних галузях (метало- виробництво, хімічна галузь, тяжке машинобудування та видобування природних ресурсів), високому ступені енергоємності економіки, залежності від дорогих та імпортованих енергоносіїв та небажанні розробляти та втілювати альтернативні джерела отримання енергії як у виробництві, так і при транспортуванні товарів.

3. Інституційні проблеми обумовлені перш за все складністю нормативно-правової бази у сфері відкриття бізнесу, його ведення та податкового законодавства. Усе це призводить до того, що підприємства – виробники інновацій, які не мають змоги отримувати прибутки безпосередньо після відкриття через необхідність розробки та апробації інновацій, зіштовхуються з юридичними проблемами, а також невизначеністю правового регулювання або навіть наявністю прогалин у певних сферах правового регулювання.

4. Особливою проблемою є низький рівень досягнення практичних результатів застосування результатів інноваційної діяльності при достатньому потенціалі. На думку автора [11], це все можна пояснити вищенаведеними факторами.

5. Також велике значення має психологічний фактор впровадження інновацій, який має чималий вплив в українському суспільстві. Через певний негативний історичний досвід, виробнича сфера, яка є, у свою чергу, відображенням настроїв суспільства, більш позитивно сприймає стабільність усіх процесів, аніж ризиковану діяльність із застосуванням нових методів й технологій виробництва. Ця проблема починає вирішуватись шляхом залучення закордонних спеціалістів на керівні посади підприємств, установ та організацій, які мають як досвід, так і бажання до втілення новітніх технологій та відходу від застарілого та, як правило, неефективного способу здійснення своєї діяльності.

Узагальнення зарубіжного досвіду логістичної діяльності в аспекті інноваційної діяльності підприємств обґрунтовує подвійну корисність

концепції логістики: з одного боку як філософії управління інноваційною діяльністю, а з іншого – як безпосередньої організаційно-економічної інновації, що приводить до реальної економії витрат (зокрема транспортних, складських, пакувальних тощо). Тобто, на даному етапі інновації вступають у системну взаємодію з комплексом наявних технологій, зокрема логістичних, створюючи підґрунтя для розвитку такого напрямку як логістична підтримка інноваційної діяльності. Необхідність логістичного забезпечення інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємства обумовлена об'єктивно існуючими факторами [12]:

1. Необхідний тривалий життєвий цикл проекту вимагає раціонального управління економічними потоками.

2. Як функція управління економічними потоками логістика має розроблений механізм застосування свого інструментарію в системі оптимізації цих потоків.

3. При здійсненні інноваційно-інвестиційної діяльності виникають певні ризики, тому логістичне забезпечення повинно гарантувати здатність знижувати та страхувати відповідні ризики.

4. Для забезпечення інноваційної діяльності та задоволення потреб в фінансових, інтелектуальних та інших ресурсах необхідний доступ до ринків капіталів, інформації, праці, що вимагає від логістики поєднання цих ринків.

5. У процесі здійснення інвестиційної діяльності виникає необхідність кризової оптимізації інвестування, перенесення акценту з організаційно-технічної до організаційно-економічної площини.

При використанні глобальної (мережевої) економіки організація має такі можливості:

– застосування швидкого транспортування на великі відстані. Це може бути досягнуто лише за допомогою тісної взаємодії, у тому числі і допомогою об'єднання експедиторських компаній через Інтернет;

– за допомогою засобів Інтернет покупці і продавці можуть встановлювати зв'язки один з одним через величезні відстані, перебуваючи іноді на різних кінцях земної кулі;

– підтримки загального логістичного потоку товарів, отриманих за допомогою Інтернет є перевагою в конкурентній боротьбі [13].

Однією з основних завдань сучасної логістики є максимальна координація матеріальних та інформаційних потоків при їх об'єднанні. Для вирішення цього завдання все ширше застосовується електронна обробка даних, автоматизація виробництва і впровадження інших нових досягнень при вдосконаленні структури інформаційних потоків в логістиці. У міру вдосконалення логістичних систем на підприємствах і в організаціях стала відчуватися необхідність впровадження і широкого застосування таких інформаційних систем, які дозволили б органічно об'єднати в одне ціле всі логістичні підсистеми. Особливістю такої форми управління є наявність прямих тривалих зв'язків між усіма учасниками спільної діяльності [10].

Найважливішу роль в логістичних інноваціях відіграють інформаційні технології. До найбільш відомих програмних забезпечень, використовуваних в логістиці, можна віднести: Enterprise Resource Planning (ERP) – Планування ресурсів підприємства, Warehouse Management System (WMS) – Система по управлінню складом, Transport Management System (TMS) – Система по управлінню транспортом, Customer Relationship Management (CRM) – Управління взаємовідносинами із споживачами (постачальниками), Radio Frequency Identification (RFID) – Система радіочастотної ідентифікації палет (гофрокоробов і т.д.) за допомогою радіоміток та ін [Там же].

Для ефективного розвитку економіки країни інноваційна діяльність повинна базуватися на логістичних принципах, які дозволяють підприємствам забезпечити конкурентні переваги. Отже, інновації взаємодіють з наявними у підприємств технологіями (закупівельними, виробничими, збутовими, складськими, логістичними, інформаційними), створюючи підґрунтя для розвитку актуального напрямку «логістична підтримка інноваційної діяльності».

Основними чинниками, які впливають на інтеграцію логістики та інноваційної діяльності, є такі [14]: інтеграція і глобалізація ринків; відносне зростання інноваційної активності вітчизняних підприємств; динамічний

розвиток суспільства; гнучкість та сприйнятливість логістичних систем до впровадження інновацій; зростання ступеня диференціації ринку; диференціація потреб споживачів; скорочення життєвого циклу товарів; посилення конкуренції у сфері кількості і якості наданих послуг, а також обслуговування споживачів; диверсифікація товарів та інтеграція господарських процесів; встановлення та подальше використання синергічних зв'язків у мікро- і макроекономічному масштабах.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Логістичне забезпечення інноваційно-інвестиційного процесу повинно сприяти мінімізації затрат, скороченню строків інвестиційного проектного циклу, високій якості інвестиційного продукту, збільшенню життєвого циклу інвестиційного продукту, експлуатаційній та екологічній безпеці інвестиційного продукту, мінімізації втрат за рахунок створення більш ефективних підсистем управління ризиками в логістичних системах.

Оскільки інновації є важливим фактором конкурентоспроможності та економічного зростання країни, необхідно вдосконалювати державну інноваційну політику країни, що вимагає врахування впливу глобалізації, оскільки вона постійно змінює природу та характер інноваційної діяльності. Модернізація державної інвестиційної політики повинна передбачати відмову від методів прямої підтримки суб'єктів інноваційної діяльності, а також стимулювання навчання і розвиток міжнародного співробітництва у сфері інновацій. Це має супроводжуватись відкритістю сектора інновацій економіки. Щодо існуючої системи в Україні, вона повинна бути адаптованою до умов глобалізаційних процесів. Зміст кожного заходу регулювання має доповнюватись з метою більшого використання можливостей.

Як і кожна галузь, логістика змінюється, з'являються нові технології і бізнес-моделі. Навіть при кризовій ситуації не потрібно відмовлятися від інновацій. При сьогоdnішньому становищі на ринку помітно посилюється конкуренція, тому потрібно знайти і застосовувати приховані, незадіяні до цього моменту резерви.

Подальше дослідження необхідно спрямувати на розробку детальних пропозицій щодо адаптації та подальшого використання західноєвропейського досвіду в цій сфері.

Список використаних джерел:

1. *Fukiharu T.* Income distribution inequality, globalization, and innovation: A general equilibrium simulation. *Mathematics and Computers in Simulation*, Vol. 93, July 2013, p.117–127.
2. *Беспалюк Х. М.* Логістичне та маркетингове забезпечення інноваційної діяльності / Х. М. Беспалюк // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – № 640. – С. 14–23.
3. *Гармаш С. В.* Використання логістичного підходу до проектування системи управління інноваційно-інвестиційного процесу підприємства / С. В. Гармаш // Сборник научных трудов «Вестник НТУ «ХПИ»: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2009. – № 5. – С. 126–129.
4. *Крикавський Є. В.* Особливості обслуговування клієнтів виробничих підприємств / Т. В. Наконечна, Є. В. Крикавський // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. – 2013. – № 2. – С. 41–44.
5. *Кузьмін О. Є.* Управління інноваційним процесом на підприємствах: проблеми і шляхи їх розв'язання / О. Є. Кузьмін, С. В. Князь, Л. І. Мельник // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – 2005. – № 2. – С. 371–382.
6. *Чухрай Н. І.* Інновації та логістика товарів : монографія / Н. Чухрай, Р. Патора. – Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2001. – 264 с.
7. *Чухрай Н.* Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове та логістичне забезпечення : монографія / Н. Чухрай. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2002. – 316 с.
8. Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 19-21 червня 2012 р. / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : СумДУ, 2012. – С. 53–54.
9. *Innovation Excellence in Logistics – Value Creation by Innovation. Results of the European Logistics Association / Arthur D. Little.* Brussels 2007. – 440 p.
10. *Костюк О. С.* Застосування інновацій в логістичній діяльності [Електронний ресурс] / О. С. Костюк, М. Б. Мулярчик, І. В. Крикавська. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2012_8_20.
11. *Гайдабрус Н. В.* Аналіз стану логістичного сервісу та інноваційної діяльності підприємств України / Н. В. Гайдабрус // Бізнесінформ. – 2015. – № 4. – С. 123–129.
12. *Костюк Г. В.* Логістична підтримка інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / Г. В. Костюк. – Режим доступу : https://knutd.com.ua/publications/conference/20.03.2015/Kostiuk_10.pdf.
13. *Мартиненко О. В.* Інформаційна логістика на базі Інтернет-технологій / О. В. Мартиненко, В. П. Мешалкін // Прикладна логістика. – 2010. – № 8 (23). – С. 45–52.
14. *Колодізева Т. О.* Методичне забезпечення оцінки ефективності логістичної діяльності підприємств : монографія / Т. О. Колодізева, Г. Р. Руденко. – Х. : Вид-во ХНЕУ, 2012. – 292 с.

Kosenko V. V., Milash L. M. Logistical support innovation.

The article is devoted to the analysis of existing areas of logistics software innovation processes in enterprises. Also investigated the innovation of domestic enterprises and suggests ways to improve the quality of logistics services. The necessity of the use of innovative implementations in logistics activities. Shows the latest innovations in materials management.

Key words: logistics innovations, logistics innovations, logistics support innovation.

Надійшла до редколегії 21.11.2016 р.